

40 Yıl Sonra Nurettin Topçu

“Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler?”

**TÜRKİYE
YAZARLAR BİRLİĞİ**

Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları - 65
Toplantı Metinleri -16
ISBN: 978-975-7382-90-4
Ankara, Haziran 2016

40 Yıl Sonra Nurettin Topçu Bilgi Şöleni Tertip Heyeti

D. Mehmet Doğan
Hicabi Kırlangıç, Prof. Dr.
İbrahim Ulvi Yavuz
Ferhat Koç
Ahmet Fatih Gökdaę
Muhsin Mete
Mahmut Bıyıklı
Hüseyin Akın
Şakir Kurtulmuş
Cahit Çollak

İlim Heyeti

Musa Kâzım Arıcan, Prof. Dr.
Mustafa Orçan, Prof. Dr.
İsmail Kara, Prof. Dr.
Mustafa Kara, Prof. Dr.
Recep Şentürk, Prof. Dr.
M. Fatih Birgül, Doç. Dr.

Akademik Sekreteryâ

Muhammed Enes Kala, Yrd. Doç. Dr.
Bahattin Cizreli, Arş. Gör.
Mustafa Kemal Sağlam, Arş. Gör.
Nurseli Gamze Korkmaz, Arş. Gör.

Son okuma ve tashih

Dilara Coşkun

Faaliyet Asistanı

Merve Aksakal

Tasarım: mtr tanıtım görsel hizmetler

Baskı: Özel Ofset

Nurettin Topçu: Anadoluculuk ya da Türk-İslam Milliyetçiliği

Prof. Dr. Kenan Çağan

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Fransız İhtilali'nin önemli neticelerinden biri olan milliyetçilik ideolojisi doğal olarak en büyük zararı çok uluslu yapılara haiz imparatorluklara vermiştir. Bir imparatorluk olarak Osmanlı İmparatorluğu da milliyetçilik ideolojisinin yaygınlaşmasından nasibini almış ve en nihayetinde yirminci yüzyılın birinci çeyreğinde yıkılmıştır. İmparatorluk içerisinde ulus bilincine ilk ulaşanlar gayrimüslimler olurken, onları diğer milletlerden Müslümanlar takip etmiştir. İmparatorluğun kurucu, etnik unsuru olan Türkler milliyetçilik fikrine en geç ulaşan millet olmuştur. Milliyetçilik ideolojisinin etkisiyle İmparatorluk içerisinde ilk ayaklanma başlatan Sırpların (birinci Sırp ayaklanması 1804 ile 1813 tarihleri arasındadır) milliyetçiliği ile Türklerin milliyetçilik fikrine ulaşması arasında neredeyse tam bir yüzyıllık bir zaman dilimi vardır. Türklerin milliyetçiliği keşfetmelerindeki bu gecikme, bir fikriyetersizlik ve donanımsızlıktan ziyade, çoğunlukla bilinçli bir görmezden gelme nedeniyledir. Zira imparatorluğun hakim milleti olarak Türklerin milliyetçilik yapmaları, siyaseten kendi ayaklarına sıklmaları anlamına gelecekti. Nitekim Dr. Rıza Nur'un (1992: 330) hatıralarındaki şu ifadeleri dönemin Türk aydınına egemen olan gerçek duygu ve düşüncüyü çok iyi özetlemektedir: *"Türk ülküsü için ölüyorum, fakat bu ülküyü içimde gizli bir çanak gibi saklı tutuyorum ve ondan kimseye söz etmiyorum. Biliyorum ki böyle yapsam, bu hareketim diğerlerinin (yani diğer ayrılıkçı hareketlerin) gizli fikirlerini meşrulaştıracaktır. Ve bu da devletin parçalanması, tükenişi anlamına gelecektir."* Bu çerçevede imparatorluğun en son milliyetçiliği olan, Türk milliyetçiliğini doğal olarak savunmacı ve siyaseten gönülsüz bir milliyetçilik olarak tanımlamak mümkündür (Aktar, 2002: 77).

Bu yüzden milliyetçilik fikrinden uzak duran Türkler, bir yüzyıllık zaman dilimi içerisinde imparatorluğu kurtaracaklarına inandıkları daha kapsayıcı ideolojilere yönelmişlerdir. Bu maksatla imparatorluğun fiilen bittiği yirminci yüzyılın birinci çeyreğine kadar ağırlıklı olarak önce Osmanlıcılık sonra İslamcılık (batılılaşmayla birlikte) ideolojisini takip etmişlerdir. Ancak bir taraftan milliyetçiliğin öte taraftan da modern paradigmanın önlenemez hızlı yükselişleri bu iki ideolojiyi de güçsüz düşürmüş, hatta Osmanlıcılığı büsbütün bitirmiştir. Sonuçta da zaten bir kısım Osmanlı aydınının iç dünyasında gizli bir ateş gibi yanmaya başlamış olan milliyetçilik (Pantürkizm) gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Ondokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başlarında somutlaşmaya başlayan Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkışında dış etkenler kadar Osmanlı toplumsal yapısının da etkisi vardır. Fatma Müge Göçek (2002: 76) tarihsel olarak yapılandırılmış üç yapının etkileşimlerinin Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkışında etkin olduklarını ifade ediyor. Göçek'e göre o üç yapı ise şunlardır; birincisi savaşlar, ticari ilişkilerin değişimi ve reformların nitelikleri, ikincisi toplumda yeni ortaya çıkan tarih,

edebiyat ve eğitim ile ilgili görüşler ve üçüncüsü de hayır kurumları, gizli dernekler ve siyasi partilerin hazırladığı örgütsel çerçevedir.

Osmanlı'da Türk milliyetçiliğinin öncüleri genelde Anadolu toprakları dışından Turancı fikirlere sahip Kırım, Kazan, Tatar ve Azeri kökenli (örneğin Kırımlı İsmail Gaspıralı, Azeri Hüseyinzade Ali Turan, Tatar Yusuf Akçura, Başkirt Zeki Velidi Togan, Azeri Ahmet Ağaoğlu, Kazan'lı Sadri Maksudi Arsal, Hiveli Mustafa Çokay) aydınlardır. Ondokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Turancı(dünya üzerindeki tüm Türkleri tek millet olarak kabul edip tek bayrak altında birleştirme ülküsüdür)fikirleriyle gözüken aydınlar daha çok Türk milliyetçiliğinin düşünsel inşasında rol almışlardır. Türk milliyetçiliğinin bir siyasal hareket olarak görünürlüğünde de yine bu aydınlar halkasının bir parçası ve devamcısı niteliğinde olan Yusuf Akçura,köşe taşı kabul edilmektedir. Yusuf Akçura'nın 1903'de yayınlanmaya başlayan "*Üç Tarz-ı Siyaset*" adlı eseri siyasal milliyetçilik için milat kabul edilir. Yusuf Akçura'dan sonra Türk milliyetçiliğinin siyasallaşma sürecindeki en etkin isimlerinden bir diğeri olan Ziya Gökalp de Turancı perspektife sadık kalır. Türk milliyetçiliğinin Turancı yönelimleri birinci dünya savaşı yıllarına hakim eğilim olarak varlığını sürdürür. Ancak o tarihten sonra Türkçü/Turancı yönelimler egemenliğini kaybederek yeni milliyetçi yaklaşım ve yorumların bu ideolojik alana katılmasına neden olur. Bu yeni milliyetçi perspektiflerden birisi de Anadoluculuktur.

Türk milliyetçiliğinin geniş yelpazesinde Anadoluculuk (memleketçilik) fikrinin de kendine özgü bir yeri vardır. 20. yüzyıl başlarında Osmanlı'nın o günkü özel şartlarının bir sonucu olarak dönemin bir kısım aydını tarafından benimsenen bir kimlik ve ideoloji olarak tanımlanan Anadoluculuk, aynı zamanda I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve parçalanan Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan Anadolu topraklarını merkeze alarak ortaya konulan yeni tür bir siyaset etme ve kimlik edinme süreci olarak da tarif edilebilir. Bu yüzden Anadoluculuk 'biz kimiz, nereye aitiz' sorularına cevap bulma çabası olarak da ifade edilebilir. Yine Anadoluculuk söz konusu soruların cevapları aranırken bazı önemli kavramların (vatan, millet, milliyetçilik, tarih, kültür, medeniyet ve kimlik vb.) yeniden belirlenmesi ve yeniden tanımlanması çabası olarak da tespit edilebilir (Alver, 2001: 133-134).

Hilmi Ziya Ülken'e (1992: 477) göre Osmanlı İmparatorluğunun fiilen sona erdiği mütareke döneminde II. Meşrutiyet'in egemen ideolojileri olan Osmanlıcılık, İslamcılık ve Turancılığa bir tepki ve itiraz olarak ortaya çıkan Anadoluculuğun ilk tohumu Türk Ocağı içinde büyük Türkçülüğe karşı küçük Türkçülük veya Türkiyecilik şeklinde 1917'de atılmıştır. Yine Ülken'e (2002: 480) göre *"memleketçiliğin bu üç akıma karşı aldığı tepki tavrı, gerçek vatan fikrinin hayali bir vatan fikrine, somut bir görüşün abstre (soyut) bir görüşe karşı tepkisi olduğu için ötekilerden çok farklı idi. Bu görüşün millet anlayışı her şeyden önce tarihte sınırları çizilmiş belirli bir vatan anlayışına dayanıyordu. Din birliği halinde anlaşılan ümmet veya milletlerarası dini cemaat, bir vatan teşkil etmediği gibi bir millet de değildir. Nitekim bir dil ailesi teşkil eden ırkın yaşadığı sınırsız topraklar da bir vatan değildir ve bu anlamda bir ırka millet denemez. Osmanlı devleti devam ettikçe hakim olduğu topraklara imparatorluk, yani milli vatanla ona bağlı vatanlar denebilir. Fakat tek bir vatan ve millet teşkil edemez."*

Hilmi Ziya Ülken (2002: 480) Anadoluculuğun ilk izlerini Nüzhet Sabit'in birinci dünya savaşı yıllarında çıkardığı "*Vazife*"(1911) dergisinde bulurken, Mithat Atabay (2002: 514)

ise Anadoluçuluğun başlatıcıları olarak İslamcı “*Sırat-ı Müstakim*” dergisinden ayrılarak 1913’te yayın hayatına başlayan “*İslam Mecmuası*’nda” yazı yazmaya başlayan Musa Kazım, Mehmet Şemsettin (Günaltay) ve Halim Sabit gibi bazı yazarları görür. Atabay’a göre “*İslam Mecmuası*” İslamcılık düşüncesinin yayın organı olan “*Sırat-ı Müstakim*” ile Türkçülük düşüncesinin yayın organı olan “*Türk Yurdu*” dergisinin arasında kendine bir yer bulmaya çalışmaktadır. Yukarıda ismi geçen yazarlar da bu doğrultuda kendilerine İslamcılık-Türkçülük arası bir yol tutturmuşlardır. Birinci dünya savaşı sonunda İslam milleti oluşturma düşüncesi, Osmanlılık kadar olmasa da, maddi dayanaklarını oldukça kaybetmiştir. Bu yüzden de İslam’la takviye edilmiş bir milliyetçilik, İslamcılığın oldukça kan kaybettiği bir ortamda bir ara formül olarak geliştirilmiştir.

Anadoluculuğun tarihi konusunda yazarlar başlangıç noktası konusunda aynı tarihler ya da kişiler konusunda hem fikir değildirler. Yukarıda verdiğimiz Anadoluçuluk için milat kabul edilen dergi ve yazarlara ek olarak, başka araştırmacılar da başka isimler ve tarihler telaffuz etmektedirler. Örneğin Beşir Ayvazoğlu (2002: 561)Yahya Kemal’in Meşrutiyet ve Mütareke yıllarında savunduğu görüşleri Anadoluçularınkiyle benzeştirerek bir anlamda bu görüşün öncü isimlerinden biri olarak Yahya Kemal’i ima etmektedir. Buna karşın Seçil Deren (2002: 533) ise Anadoluçuluğu ilk dile getirenin Necip Türkçü olduğunu iddia etmektedir. Deren’e göre Necip Türk, Türk Ocağı’nın İzmir şubesinde 1915 yılında verdiği bir konferansta vatan olarak tanımlanan coğrafi gerçekten hareket ederek Turan idealinin duygusal ve düşünsel anlamda vatan kabul edilemeyeceğini söyleyerek, Anadolu ve Rumeli Türklüğünü ön plana çıkartmaya çalışan ilk kişidir. Yine Seçil Deren Türk Ocağı’nın etkili üyelerinden bir diğeri olan Halide Edip’in 30 Haziran 1918 tarihindeki “*Vakit*” gazetesindeki yazısından hareketle onu da Anadoluçu düşünce çizgisine yakın bir duruş içinde anmaktadır. Deren’in bu değerlendirmeyi yapmasına sebep, Halide Edip’in o yazıda Turancılığı gerçekleşme olasılığı olmayan *bir ideal* (yani Turan’dan çok da vazgeçmeden) ve ayrıca ırk kavramını bir varsayım, buna karşın milleti bir gerçek saymış olmasıdır.

Hilmi Ziya Ülken (1992: 477-478), Nüzhet Sabit’in “*Vazife*” dergisinden sonra Anadoluçuluk düşüncesi için önemli bir hareket olarak gördüğü kendisinin de içinde olduğu bir akımdan bahsediyor. Bu akımı Henri Lichtenberger’nin *Richard Wagner, “Poete et Penseur”* adlı eserine dayanarak ileri sürdüğünü ifade eden Ülken, söz konusu bu akımla “*Anadolu’yu Türk kültürünün gerçek kaynağı*” olarak gördüğünü ve savunduğunu beyan ediyor. Ülken bu görüşlerini savunmak için Reşit Kayı ile birlikte 1918-1919 arasında elyazma olarak oniki sayı yayınlanan “*Anadolu*” dergisini çıkarıyor. Hilmi Ziya Ülken 1919 yılında yazdığı “*Anadolu’nun Bugünkü Vazifeleri*” kitabının, dikkatleri Anadolu tarihine yöneltmek gibi bir etkisi olduğunu ima ediyor. Söz konusu bu yönelişte öne çıkan isimlerden birinin gerçekte bir İslam tarihçisi olan Mükrimin Halil Yinanç olduğunu belirtiyor. Ülken’e göre Mükrimin Halil, taşkın mizacı nedeniyle Anadoluçuluk düşüncesini kültürel bir hareket olmaktan çıkararak, ona siyasal bir nitelik kazandırmaya başlamıştır. Böylece daha başlangıçta Mükrimin Halil’in etkisiyle Anadoluçuluk düşüncesi iki gruba ayrılma eğilimi göstermiştir. Bunlardan birincisi; Anadolu’yu, doğacak kültürün kaynağı ve hedefi olarak gören kültürcü Anadoluçuluk, ikincisi ise; Anadoluçuluğa, siyasi ve fiili bir şekil vermek isteyen ideolojik Anadoluçuluktur.

Mükrimin Halil Yinanç, “*Anadolu Mecmuası’nın*” ilk sayısında yayımladığı makalesinde Anadoluçu tarih anlayışını ortaya koymuştur. Turancıların egemen olduğu tarih anlayışını radikal

bir şekilde eleştirir. Ona göre milliyetçilik düşüncesi, ulusal tarihin verilerine göre biçimlendirilir. Turancıların unuttuğu ve dikkate almadığı şey tarihsel kader birliğidir. Mükrimin Halil'e göre vatanın ifade ettiği anlam da budur. Bir ucu Sibiry'a'da diğer ucu Balkanlar'da olan geniş bir toprak parçasında ulus gerçeğinin en önemli ögesi olan tarihsel kader birliğinin oluşmasını beklemek gerçekçi değildir. İrk birliği hiçbir zaman ulus birliği biçiminde değerlendirilmemelidir” (Atabay, 2002: 516).

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Remzi Oğuz Arık gibi diğer Anadolucular da tıpkı Mükrimin Halil gibi Turancıların (başta Ziya Gökalp olmak üzere) vatan, millet ve tarih anlayışlarını eleştirmişlerdir. Hepsinin ortak yaklaşımı Turancıların gerçekçi olmadıkları inancına yaslanır. Örneğin onlara göre Turancılar, muhal bir coğrafyayı vatan kabul ederek ya da soy ve dil birliğinin bir milleti oluşturmaya yeteceğini varsayarak veya kader birliği yapmamış insanların ortak bir tarihlerinin olabileceğini zannederek gerçekten uzaklaşmaktadırlar. Yine Anadoluculara göre Turancılık, Anadolu halkı ile aralarında hemen hemen hiçbir tarihsel kader birliği bulunmayan Turani topluluklara ulusal bilinç götürmeye çalışması nedeniyle tamamen ütöpiktir. Ayrıca Anadolucular, Turancıların anladığı anlamda ırkçılığı da reddeder. Çünkü onlara göre coğrafya koşulları, uzun yıllar süren tarihsel ve kültürel ayrılık sonucunda diğer Türk topluluklarından ayrı yeni bir millet yaratılmıştır (Atabay, 2002: 530).

Anadolucuların vatan fikri muhal bir coğrafya üzerinden kurgulanmaz, aksine onların vatan fikri gerçek bir coğrafya tasavvuruna dayanır. Başka bir ifadeyle onlar toprağa dayalı bir millet ve milliyetçilik anlayışını savunurlar (Copeaux, 1998: 273). Yani onlar, vatanın ve milletin oluşumunda milli coğrafyanın çok önemli olduğuna inanırlar. Onlara göre bir milleti yaratan ruhun işlevsel bir niteliğe dönüşebilmesi, her şeyden evvel yerleşik bir düzene geçişle birlikte, milli bir coğrafya ve bu coğrafya üzerinde yaşayanların kader birliğine bağlıdır. Anadoluculara göre coğrafya, bir milleti inşa eden en önemli maddi unsurdur. Bununla birlikte aynı coğrafya (ortak vatan) üzerindeki tek tek her bireyin ve dolayısıyla bütün toplumun ruhunu oluşturan tarih, dil, edebiyat, ahlak, din, sanat ve benzeri unsurların hepsi (ortak kültür) birleşerek milleti oluşturur. Anadoluculuğun milliyetçilik anlayışı, kutsal bir vatan olarak temel aldığı coğrafyayı, millet gelişiminin her düzeydeki kaynağı görür. Milliyetçiliği bir tarih bilinci olarak ele alan Anadoluculuk, Anadolu toprakları üzerinde gelişen Türk tarihini esas alır. Çünkü 1071'den önceki tarih kavmi bir tarihtir, 1071 ise milli tarihin başlangıcıdır. 1071'den sonra var olan Anadolu'nun manevi dinamiği İslam'dır. (Atabay, 2002: 528). Dolayısıyla Anadoluculuk düşüncesinin savunduğu Anadolu'nun terkihi şu dört ana unsurdan müteşekkildir; Anadolu coğrafyası, Türk ırkı, İslam dini ve Anadolu coğrafyası üzerindeki geçmiş kavimlerin tarımı (Eti tarımı). Anadolucular, 1071'den itibaren Müslüman Türklerin Anadolu coğrafyasında yeni bir kültür oluşturdıklarına inanırlar.

Anadoluculuk düşüncesinin şekillendiği yıllarda Türkiye toplumu tam manasıyla bir tarım toplumu hüviyetindedir. Dolayısıyla o günkü Türkiye nüfusunun büyük kısmı kırsalda yani köylerde yaşamaktadır. Şehirleşme oranının oldukça düşük düzeylerde seyrettiği o günlerde, belki de toplumun kendi gerçeğinden hareketle köy ve köycülük meselesine çok ilgi göstermişlerdir. Bu sebeptendir ki bazı araştırmacılar Anadoluculuk düşüncesini milliyetçi olduğu kadar köylücü bir hareket olarak da tanımlamışlardır. “Anadoluculuk, Anadolu'nun kurtuluşunu, Anadolu köylüsünün üretici zümre olarak bir sınıf haline getirilmesinde ve ahlaki

bir hayat içinde toplumun başına geçmesinde görür.”(Atabay, 2002: 518).

Modern Türk düşüncesinin en azından belli bir döneminde etkin olan Anadoluçuluk düşüncesi baştan itibaren ne fikir bazında ne de tavır bazında kendi içinde bütüncül bir nitelik arz etmiştir. Temsilcilerinin neredeyse her biri Anadoluçuluk düşüncesini farklı bir bakış açısıyla yorumlayıp, yeniden inşa eder. Başlangıçtaki kültürcü ve ideolojik Anadoluçuluk ayrışmasını bir yana bırakacak olursak, yine de, kabaca iki farklı yaklaşım ve yorum içinde değerlendirebileceğimiz Anadoluçuluğun egemen kulvarını, kendini İslam’la irtibatlandırmış olanı, yani muhafazakâr Anadoluçuluk oluşturur. Diğeri ise daha laik nitelikli olan Anadoluçuluktur; diğer adıyla Mavi Anadoluçuluk. Anadoluçuluktaki bu ayrışma Kurtuluş Savaşı’ndan sonraki yıllara denk gelir. Mavi Anadoluçuluğu Cevat Şakir, Azra Erhat ve Sabahattin Eyuboğlu gibi isimler temsil eder. Onlar Hititler ve İyonca kültürüne kadar geri giden bir Anadolu kimliğini savunurlar. Yani onlara göre Anadolu bütün bu uygarlıkların beşiğidir; hatta Batı uygarlığı bile Anadolu’dan beslenmiştir. Mavi Anadoluçulara göre Eski Anadolu’da (İslam öncesi) yaşamış millet ve toplulukların (Eti, Sümer, Hitit vs.), bugünkü Türk kültüründe ciddi bir payları vardır. Bu iddia Cumhuriyet’ten sonra oluşturulan Türk Tarih Tezi’yle benzerlik gösterir. Bilindiği üzere Türk Tarih Tezi’nin temel iddiası şudur; Anadolu, Türk yurdudur ve Eski Anadolu medeniyetleri (Eti, Sümer, Hitit vs.) Türk kökenlidir. Mavi Anadoluçuların Türk Tarih Tezi’nden ayrıştıkları nokta bu medeniyetleri Türk saymaya yeltenmemeleri ancak bugünkü Türk kültürünün önemli katkı sunucuları olarak görmeleridir (Tozlu, 2004: 399).

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Anadoluçuluk düşüncesi Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasıyla kendi içinde laik ve muhafazakâr/geleneksel olmak üzere ikiye ayrılmış ve özellikle yeni kurulan devletin Kemalist (modernist ve laik) çizgide bir yol takip etmesinin de etkisiyle 1925’lerden sonra güç kaybetmeye başlamıştır. Ancak Remiz Oğuz Arık ve arkadaşlarının 1940’larda çıkardıkları “*Millet*” dergisi ve Nurettin Topçu’nun 1939’da çıkarmaya başladığı “*Hareket*” dergisi Anadoluçuluk düşüncesine tekrar bir canlılık kazandırmıştır. *Hareket* dergisi 1920’li yılların Anadolu akımını temsil den “*Dergâh*” mecmuasının oluşturduğu düşünsel gelenek zemininde kurulmuş ve gelişmiştir. Anadoluçuluk düşüncesi özellikle Nurettin Topçu’nun ölümünden sonra da bir süre yayınlanan “*Hareket*” dergisinin mevcudiyetiyle 1980’li yıllara (Topçu’nun ölümünden sonra 1981 yılına kadar öğrencileri tarafından çıkarılmıştır) kadar bir şekilde varlığını sürdürmüştür (Elibol, 2004: 267). Bugün itibarıyla en azından kavram düzeyinde mevcudiyetini yitirmiş olan Anadoluçuluğun, yorum ve yaklaşımlarıyla ana akımlara eklenilerek varlığını idame ettirdiğini söyleyebiliriz. Anadoluçuluğun daha seküler yorumu olan Mavi Anadoluçuluğu bir tarafa bırakırsak (ki kısaca Kemalist ulusalcılığa eklenildiği söylenebilir), ana izlek, Anadoluçuluğun (en azından Nurettin Topçu’nun sürdürdüğü Anadoluçuluğun) Türk-İslam milliyetçiliği başlığı altında varlığını sürdürdüğünden söz edilebilir.

Anadoluçuluk düşüncesindeki en kayda değer isimlerden birisi hiç kuşkusuz Nurettin Topçu’dur.¹ Nurettin Topçu’nun Anadoluçuluk açısından önemi, Anadoluçuluğun *en*

1 Mehmet Sarıtaş Nurettin Topçu’nun Anadolu akım içerisinde değerlendirilmesini yanlış değilse bile, eksik olduğunu belirtiyor. Sarıtaş’a göre “bunun sebebi Anadoluçularla Nurettin Topçu arasındaki farkın zaman zaman Anadoluçularla diğer fikir akımlarına mensup olanlar arasındaki farktan daha büyük olmasıdır. Nurettin Topçu’yu belirli bir fikir akımı

muhafazakâr kanadını *en* iyi temsil edenlerden biri olmasında yatar. Nitekim D. Mehmet Doğan (2005: 438) da Anadoluculuğun diğer iki temsilcisi olarak kabul ettiği Remzi Oğuz Arık ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ile Nurettin Topçu arasındaki ayrımı gösterirken, Topçu'nun Anadoluculuğu 'derin bir dini idrakte' doldurarak onlardan ayırdığını ifade ediyor. Buradaki 'derin idrak'ten kasıt tabii ki İslam düşüncesi ve inancıyla şekillenmiş olan idraktır. Öte yandan Anadoluculuğun Türk düşünce tarihindeki ömrünü uzatanlardan biri olması Nurettin Topçu'yu hem Anadoluculuk fikri açısından, hem de daha sonraları bu fikrin esas içinde akacağı yada kendisine eklemeneceği mecra olan Türk-İslam milliyetçiliği açısından son derece önemli bir isim haline getirir. Nurettin Topçu bugün itibarıyla Türk düşünce tarihinde muhafazakâr Türk milliyetçiliği başlığı içerisinde anılan en önemli düşünce adamları arasındaki yerini almıştır.

Bilindiği üzere Nurettin Topçu doktorasını Paris'de *Sorbonne Üniversitesi*'nde yapmıştır. Topçu'nun doktora hocası hareket felsefesiyle meşhur olan Fransız düşünürü Maurice Blondel'dir. Blondel'in hareket felsefesi, 18.yüzyıldan bu yana Batı'da güçlenen materyalist-pozitivist akımlar karşısında insanlığın kurtuluşunu, ahlaki ve manevi değerlerin yükselişinde gören ruhçu bir felsefe akımıdır (Doğan, 2005: 438). Topçu, hocasının felsefi görüşlerini benimsemiş ve söz konusu bu felsefi görüşleri kendi inançları doğrultusunda yeniden yorumlamıştır. Görüşlerini hareket felsefesinden ilhamla kurduğu ve ölümüne kadar aralıklarla çıkardığı "*Hareket*" dergisinde ve kitaplarında ortaya koymuştur. Cumhuriyet döneminin radikal modernizmine karşı muhalif bir düşünce okulu olarak kurulan (Elilbol, 2004: 269) *Hareket* dergisi 1925'te kapatılan "*Sebilürreşad*" dergisi sayılmazsa Cumhuriyet döneminde çıkan İslami duyarlılıklara sahip ilk dergi sayılmaktadır.² Ancak bu durumu doğru anlamak lazım, zira *Hareket* dergisi sadece duyarlılık düzeyinde İslam'ı öne çıkarmış, milliyetçi (Türk-İslamcı) bir dergidir. Yoksa "*Sebilürreşad*" gibi pür İslamcı bir dergi değildir. Bu yüzden *Hareket* dergisi milliyetçiliği İslam'la buluşturma eğiliminden dolayı 1914-1918 yılları arasında yayımlanan, hem Türkçülerin ve hem de İslamcılarının birlikte yazdıkları, Türkçü ve İslamcı ideolojiler arasında uzlaşma zemini arayan ve milliyetçiler tarafından çıkarılan "*İslam Mecmuası*'na" benzetilebilir (Çınar, 2013: 175). *Hareket* dergisinin İslami tınısı başlangıçta düşük düzeydedir. Zaman içerisinde derginin İslam vurgusu çoğalmıştır. Başlangıçta tek parti döneminin siyasi atmosferinin müsaade ettiği oranda, batılılaşma siyaseti ve yapılan inkılaplar ruhçu ve mistik bir perspektifle eleştirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda derginin birinci döneminde *ahlak, mesuliyet, hizmet, vicdan, sonsuzluk, ebedilik, iman, irade* gibi kavramlar altında bir İslam nizamı düşüncesi verilmek istenmiştir. Siyasetin görece demokratikleşmesi eleştirilerin artmasını ve beraberinde ruhçu çözüm önerilerini dergide daha görünür kılmıştır. Bu dönemde dergide dini meseleler daha belirlilik ve açıklık kazanır. Örneğin *İslami ahlak, imanın deruni hazzı, mistik yaşayış ve cemiyet nizamı* gibi konular bu dönemde işlenen konulardır.

İçinde değerlendirmek yerine, bağımsız bir düşünür olarak kabul etmek daha isabetli görünmektedir." Bkz. Mehmet Sarıtaş, "Nurettin Topçu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakârlık*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 262.

2 "Nurettin Topçu, Batı tefekkürünü hazmetmiş, psikoloji ve felsefe literatürünü ve dilini iyi bilen bir düşünür olarak Türkiye'nin yeni döneminde tamamen saf dışı bırakılmış olan dini düşüncüyü neredeyse tek başına canlandıracak bir başlangıç yapar." Bkz. D. Mehmet Doğan, "Nurettin Topçu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 439.

Topçu'nun "*Hareket*" dergisi platformunda yaptığı entelektüel değerlendirmelerin özü şudur: Batı uygarlığı dönemin egemen uygarlığıdır. Ancak tamamen maddi temeller üzerine bina edilen modern Batı uygarlığı, bilim ve teknolojiadaki görkemli üstünlüğüne rağmen bir bunalım içindedir. Bu bunalımın sebebi ise manevi boyutunun tamamıyla ihmal edilmiş olmasındandır³. Batı uygarlığı için hal bu iken, Türk toplumunun batılılaşma çabalarıyla son iki yüzyıldır çözümsüzlüğe sürüklenmesi doğru değildir. Oysa Türk toplumu için çıkış yolu Batı'yı körü körüne taklit etmekten değil, Anadolu'dan geçmektedir.⁴ Çünkü Anadolu'yu bin yıldır ayakta tutan manevi kuvvetler ortadadır. Anadolu'yu Anadolu yapan ruh; inanç, tarih ve kültür gibi o ruhu oluşturan bileşenler bugünde Anadolu'yu ayaklandırmaya yetecek içsel dinamiklerdir. Yapılması gereken şey onlara yönelmek ve onları yeniden yorumlamak suretiyle yeniden keşfetmektir. Böylelikle ruhun hareketiyle yeni bir toplumsal düzen kurulacak, o da çürümüş bir hayata son verecektir.

Nurettin Topçu bütün entelektüel yaşamı boyunca ruhçu ve mistik bir felsefenin temellerini araştırmıştır. Ona göre 20. yüzyılın maddeci (materyalist, pozitivist ve pragmatist) batı uygarlığı, insanı kendi özünden uzaklaştırmıştır. Bu yüzden de kurtuluş ancak insanın kendi özüne dönmesiyle mümkün olacaktır. Bu doğrultuda yapılması lazım gelen şey; bir kalp (bütün hakikatlerin kaynağı) ahlaki ve bir irade (insandaki en büyük kuvvet) felsefesi ortaya koymaktır. Bu hedeflerin ideolojik çerçevesini milliyetçilik olarak belirleyen Topçu, milliyetçiliği de batılı anlamda saldırgan bir ırkçılık olarak anlamaz. O bu anlamda Turancılık fikrini de eleştirir ve kendi milliyetçiliğinin köklerini Müslüman Türk tarihinde arar. Bu durum Nurettin Topçu'nun milliyetçiliği bir bütün olarak değerlendirmediyi; kendi içinde kategorilere ayırdığını gösteriyor. İki tip milliyetçilik varsayan Topçu, birincisini *Batı tipi milliyetçilik* olarak belirliyor ki; onlarda Türkçü/Turancılar, Batıcı-laik olanlardır. Ona göre ikinci tip milliyetçilik ise İslam'a, milli kültüre ve tarihe dayalı, Batılı olmayan, başka bir ifadeyle *ruhçu/muhafazakâr* olan milliyetçiliktir ki; onlar da Türk-İslam çizgisinde olanlardır. Topçu'nun kendisi ikinci tip bir milliyetçidir.

Nurettin Topçu kendi milliyetçilik anlayışını "*Anadolu milliyetçiliği*" olarak nitelendiriyor ve bu milliyetçiliğin bir kafatası milliyetçiliği olmadığını, milliyetçiliği maddeye ve bedene irca etmediğini sıklıkla yazılarında beyan ediyor. Ona göre Anadolu milliyetçiliğinde esas ve maya olan İslam'ın büyüklüğüdür (Topçu, 2013a: 158). İslam, Anadolu milliyetçiliğinin ruhudur ve bu ruh bedenden çıkarılınca geriye kalacak olan sadece bir iskelettir. Onun için Nurettin Topçu, (1998a: 11) Türk milliyetçiliğinin doğuşunu 20. yüzyıla yakın bir zamanla başlatanların ecdadı da tarihi de bilmediklerini iddia ediyor. Topçu Türk milliyetçiliğinin tarihini 1071

3 "Asrımızda otomobili, apartmanı, radyoyu istemeyen, bunları iradesiyle kendinden uzaklaştırmasını bilen insanlar yetiştirmedikçe gençlikteki bitirici, nesli çürütücü buhranın önüne geçilmeyecek, yeni bir dünya asla doğmayacaktır." Bkz. Nurettin Topçu, *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*, 4. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2012, s.98.

4 Taklitçi batılılaşmaya karşı çıkan Nurettin Topçu'nun, batılılaşma sürecinin miladı kabul edilen Tanzimat Fermanı'nın mimarı olan Mustafa Reşit Paşa'yı büyük bir vatanperver ve Tanzimat'ı da olumlu bir hareket olarak değerlendirmesi dikkate değerdir: "O zaman, kurtuluşumuzun tek çaresi olarak Tanzimat'ı ilan etmenin lüzumunu idrak eden Mustafa Reşit Paşa gibi bir büyük vatanperver çıktı. O kapkara günlerde milleti boğulmaktan kurtaran Tanzimat'ın, kara kuvvetin kahrına rağmen gerçekleştirilmesi, filhakika büyük bir cesaret ve vatanperverlik eseri idi. Reşit Paşa ile kendisini takip eden Ali ve Fuat paşalar da, Köprülüler gibi millet mesuliyetinin ne olduğunu bilen hamiyet adamlarıydı." Bkz. Nurettin Topçu, *Millet Mistikleri*, 3. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 132. Bilindiği üzere Türkiye'de başta İslamcı çevreler olmak üzere muhafazakârlar ve bir kısım milliyetçiler genellikle Tanzimat Fermanı'nı ve fermanın mimarı Mustafa Reşit Paşa'yı kesin bir tavır ve sert bir üslupla çok olumsuz olarak değerlendirir ve eleştirirler.

Malazgirt zaferiyle başlatıyor ve Malazgirt'ten sonraki tarihi, Türk milliyetçiliğinin tarihi kabul ediyor. Çünkü ona göre İslam olmadan önceki Anadolu 'bize' benzemiyordu. Topçu'ya göre İslam, onu değiştirip biz(im) yapmıştır. Topçu, Anadolu topraklarında milliyetçiliğin ilk tohumlarını Anadolu Selçukluları'nın attığını, Osmanlılar'ın ise ilk milli devleti kurduklarını ifade ediyor. Fatih ve Yavuz gibi büyük padişahların Türkleştirme ve İslamlaştırma siyaseti ile milliyetçiliğin maddi bünyesini sağlamlaştırdıklarını, bu yüzden de insanlık davası ile yana yürüyen Osmanlıların ruhçu milliyetçiliğin en ideal temsilini sergilediğini ileri sürüyor. Osmanlı'nın gerilemesini ve yıkılmasını ruhçu milliyetçilikten maddeci milliyetçiliğe bir geçiş olarak değerlendiriyor. Dolayısıyla 19. Yüzyılın sonu ya da 20. Yüzyılın başında başlayan milliyetçilik; kimilerince Türk tarihindeki ilk milliyetçilik çabaları olarak değerlendirilen Turancılık, Topçu'ya göre batıcı anlamda bir milliyetçiliktir (Topçu, 1999: 154-155).

Topçu,(1998a: 13) milliyetçilikten elbette kavramın ideolojik gereği olarak öncelikle Türk milletini sevmeyi ve onun çıkarlarını kendi çıkarlarına öncelemeyi anlıyor. Ancak Türk milletinin temel kurucu ögesi olarak İslam'ı gördüğü için, onun milliyetçilik anlayışında İslam merkezi bir ediniyor ve milliyetçilik ideolojisi İslami bir hale içerisinde değerlendirilir hale geliyor. Bu yüzden Topçu daha özde ve özelde İslam davasının hizmetkârı olmayı; "Peygamber'in (s.a.v.) ruhani serdarlığında Allah uğruna cihat" etmeyi anlıyor. O yüzden de İslam'dan arındırılmış bir milliyetçiliği iptidai buluyor. Nitekim kendisi bu durumu şöyle izah ediyor: *"İslam'ın ruhundan tiksinenler, son asırlarda Müslümanlığın mümesillerindeki zaafıtan kuvvet alarak, tarihin çağları içerisinde gelişen gerçek milliyetçiliğimizi red ve inkâr ederek, iptidai kabile ruhunun hayatında milliyetçilik tohumları ve totem kültüründe ruh kaynakları aradılar. Elbette netice hüsrana olacaktı. Vatandan uzaklarda vatan aramak, vücuttan uzaklarda ruh aramak gibi bir vehimdi"* (Topçu, 1998a: 12).

Nurettin Topçu milliyetçiliğinin iki önemli bileşeni, Türk ırkı ve İslam dinidir. Bir yandan milliyetçiliğin temel kavramlarını Müslüman Türk'ün Anadolu'daki varlığı üzerinden yeniden yorumlayıp inşa eden Nurettin Topçu, bir yandan da İslam inancının modern dünyadaki varlığının farklı tezahürleri üzerine kafa yorar. Türk, onun kafasındaki millet mefhumunun maddi (bedeni) boyutunu, İslam ise onun manevi (ruh) tarafını teşkil eder (Topçu, 1998a: 30). Dolayısıyla Topçu,Türk milletinin varlık sorununu bu iki kavramın yardımıyla aşmaya çalışır. Türk'ün biyolojik varlığı gerek şart iken, İslam yeter şarttır. Yani Nurettin Topçu İslamsız bir Türk varlığı düşün(e)mez. Topçu'ya göre Türk, İslam olduktan sonra Türk'tür. Nitekim kendisi bu durumu şöyle izah ediyor: *"Bize gelince, Mehmet Akif merhumun ikaz ve irşatlarından kuvvet ve ilham alarak Türklüğün Müslümanlıktan ayrılmayacağını son nesillere anlatmış ve bunu ruhi cihat halinde yaşatmıştık. Şimdi de o cihada devam ediyoruz"* (Topçu, 2012: 239). Kısacası Topçu'ya göre Anadolu milletini oluşturan yaratıcı hamle İslam'dır. Bu yaratıcı hamlenin ısrabını ve coşkusunu yaşayanlar ise 'millet mistikleri'dir. Millet mistikleri, maddeten de işleyen bir süreç olan milletleşmeyi manevi yönden de imar ve inşa edenlerdir. Millet mistikleri, *"büyük adamlar, iman yaratıcılarıdır. Bunlar, hareketleriyle kâinatı velleyle verenler değil, şuuruları harekete getirenlerdir, insanda irade yaratanlardır"* (Topçu, 1997: 23). Millet mistikleri tam anlamıyla millet fedaileridir. Kendilerini milletleri için feda ederlerken tam bir adanmışlık söz konusudur. Nurettin Topçu bu bağlama çok uygun düşecek olan büyük bir millet mistiği olarak andığı Hüseyin Avni'nin şu sözlerini aktarıyor: *"Köprünün üstünde evladıyla karımı, üzerlerine gaz yağdı dökerek yaksalar yine millet mücadelesinden dönmem"* (Topçu, 2013a: 35).

Nurettin Topçu (1997: 151) kendi milliyetçilik esaslarını şöyle sıralar: “1. Millet dini, onun ahlakını, örflerini ve kalbini yoğurmuş Türk-İslam medeniyetine yön ve kaynak olmuş İslam dinidir. 2. Büyük vatan, Anadolu toprağıdır. 3. Soyumuz Oğuz çocuklarının Anadolu’nun dokuz yüz yıllık tarihi içinde bu topraklarda kaynaşmalarla eriyip aslını kaybetmeyen Türk soyudur. 4. Dilimiz bu ülkede yüzyıllar boyunca devam edegelen tarihi olgunlaşma içinde varlık kazanan müşahhas ve zengin Türk dilidir. Ferdi isteklerin icadı olan mücerret ve hayatsız dil milli olmaz. 5. Devlet⁵, büyük çoğunluğu köylü olan kütlenin iradesini yaşatan merkeziyetçi, otoriteli ve mesuliyetli devlettir. 6. İktisadi sistemimiz halkın bütün içtimai ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlakıyla seferber eden asrın geçer deyimiyle ruhçu sosyalist⁶ sistemdir.”

Nurettin Topçu da diğer Anadolucular gibi milletleşme sürecinden bahsederken “somut vatan” olgusundan hareket eder. Belirsiz ve hayali bir coğrafyayı (Turan) değil, somut Anadolu toprağını vatan olarak kabul eder. Yine de ona göre vatan olmadan önce coğrafya sadece istismar edilen bir toprak parçasıdır ve kendi başına bir değeri yoktur. Toprağa değer kazandıran şey, onun bir ruh eşliğinde tarih içinde yoğrulmasıyla. Ona göre Anadolu, büyük medeniyetlere yataklık yapmış önemli bir coğrafyadır. Ancak İslam öncesi medeniyetlerin milletleşme sürecindeki yeri sınırlıdır. Anadolu toprağı vatanın maddi boyutudur, maddeye ruhunu ve anlamını veren ise İslam’dır. Bu yüzden de Topçu milli tarihi, Anadolu’daki ilk medeniyetlerle değil, Türklerin Anadolu’ya yerleşmesi ve İslamlaşmasıyla başlatır. Topçu, coğrafyanın vatanlaşması hadisesini millet hayatının dönüm noktası ve kurucu unsuru olarak görür. Vatan, milli hayatın en büyük gerçeğidir.

Topçu’ya göre (2012: 34), “Milli coğrafyaya vatan deniliyor. Bu milletin dayandığı en esaslı realitedir. Coğrafya veya toprak denilen bu unsur, sanki milli vücudun belkemiğidir, iskeletidir. En yakında elle dokunulur tarafıdır. Vatan, ufuqları, havası, manzarası, toprak şartları ve geçinme şeklini tayin edici bütün hususiyetleriyle milleti karakterlendirir. Milletin en yakın mülküdür. Şahsiyetimizin bir parçası olduğuna göre toprak millete şahsiyetini kazandırıyor. Toprak aynı zamanda ırkı tayin ediyor. Vatan hudutları dışında ve toprak şartlarından tamamen müstakil ırk diye bir şey yoktur. Irklar, belli fizyolojik şartlarla muayyen topraklarda meydana geliyorlar. Toprak şartları ırkları yaratıyor ve evvelden belirli şartlar kazanmış olanları yoğurup yeni ırklar meydana çıkartıyor. Yeryüzünde ebedi değişmez ırklar görülüyor. Irklar evrim geçiriyorlar. Bu evrimi idare eden toprağın şartlarıdır. Bugün Anadolu ırkı ile Tibet ırkı arasında bir yakınlık bulunmayışı bundandır.”

Topçu, Anadolu toprağını baz almadıkları için Turancılığı ve İslamcılığı eleştirir. Ona göre (1999: 134) “Bu milletin halkını, bu toprak yaratmıştır. Bu hakikatten gafil olan memleket çocuğu,

5 “Devlet kurmayan veya devletinden vazgeçen millet uzun yaşayamaz. Onda millet varlığını ve milli birliği kuran maddi ve ruhi unsurlar erir, ortadan kalkarak sahipsiz fertler kalır; onlar da başka devletlerin iradelerine bağlanırlar.” Ve “Bütün büyük milliyetçiler, büyük devletçilerdir.” Bkz. Nurettin Topçu, *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*, 4. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2012, s.50, 51.

6 “Müslüman Anadolu sosyalizmi demek, İslam’ın ruh ve ahlakına sahip olacak Anadolu’nun insanını ve bütün hayat kuvvetlerini, ferdi menfaatlarla ihtirasların sınırları dışına çıkarıp bir ilahi bölgede, tam iktidarı ile sağlam iradenin disiplini altına, millet selameti yolunda seferber etmek demektir.” “Anadolu İslam sosyalizminden başka milleti kurtaracak yol yoktur.” “Sosyalizm, çiğnenmesi halinde Allah’ın da affetmeyeceğini bildirdiği kul hakkının müdafasıdır.” Bkz. Nurettin Topçu, *Ahlak Nizamı*, 3. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 1997, s.25, 163, 180. Ve “Bizim kendi bünyemiz için yeni iktisadi nizam, şu vasıfları taşıyacaktır: Devlet programı, devlet teşebbüsü ve devlet kontrolüne dayanan; devletin ortak işleteceği mahalli kooperatiflerin sermayesini kullanan, köylünün emeği ile çalışan, kârına köylüyü ortak yapan sosyalist sistem. Bu sosyalizm, ana unsur olarak fabrika amelesini değil, işlettiği toprağın asıl sahibi olan toprak işçisini, yani köylüyü alacaktır.” Bkz. Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, 4. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999, s.150.

zaman zaman soydan ve vatandan ayrı İslamcılık, yine vatan toprağından kaçan Turancılık gibi bedenden ve kalpten ayrılmış sevdalar peşinden koşmaktan yorulmuş, aldanmış ve memleket mükeddaratını herbiri bir devirde aldatmıştır.” Yine İslamcılığı şu şekilde eleştirmeye devam eder: “Bu memleket çocuğunu yetiştiren emek ve toprağın hakkını inkâr ettiler. Coğrafya ile iktisadın millet varlığının iskeleti olduğunu, İslam’ın da ona hayat verici ruh olduğunu, ruhun bedenden, beden de ruhtan ayrılamayacağını düşünmediler”(Topçu, 1999: 134). Topçu, Turancılık eleştirisi yaparken oklarını özellikle Ziya Gökalp’e yöneltir. Çünkü ona göre “Ziya Gökalp son nesillerimizin ideal yaratmaktan aciz, bitkin ruhunun mesullerindendir.” Ona göre Ziya Gökalp’in idealleştirdiği gibi Turan fikri muhtevassız, hayali, ‘muhayyile macerası olarak kalmış bir davadır’ (2012: 24).

Nurettin Topçu, (1997: 36) Turancılığı kendi milliyetçilik anlayışı olan Anadolu milliyetçiliğinin tezi olarak değil, antitezi olarak görür. Ona göre Turancılık kendini körü körüne Acemleşme ve Araplaşma’ya kaptırmış olan toplumu, bu körlükten kurtarma iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Ancak Topçu Turancılık ideolojisinin Araplıkla, İslam’la birbirine karıştırdığını ve bu yüzden de Türk’e yabancı olan Araplıktan kurtulmak isterken, Türk’e benliğini veren İslam’dan uzaklaşma felaketine uğradığını iddia ediyor. Bu yüzden de Topçu bugünkü Türk toplumunun kültür ve iman buhranının sebebi olarak Turancılığı görüyor. Bu buhrandan kurtulmanın tek çaresi İslam’ın ruhu ile kültür ve iman kazanan Anadolu’ya dönmektir.

Nurettin Topçu bir milliyetçi olarak ırk meselesine de farklı yaklaşır. Topçu, Turancıları soyu milletle karıştırmakla suçlayarak, milleti ırktan ayırır. Nurettin Topçu (2013a: 140) ırkçı Turancıları, aşağı canlılara özel bir biyolojik davanın savunucuları sayıyor. Yine onları et, kemik ve kan tahlil raporlarını milli hüviyet belgesi olarak kullanmakla itham ediyor. Bu yüzden Turancı ırk anlayışına karşı çıkıyor, ama büsbütün ırkı da inkâr etmiyor. Ona göre ırk bir gerçekliktir ve milleti oluşturan unsurlardan sadece bir tanesidir. Millet, ırkı da içeren ama ondan daha fazla bileşenleri olan bir şeydir. Milletin soy (ırk) dışındaki onu kuran ve yaşatan diğer bileşenleri dil, din, vatan ve tarihtir. Bunlar olmadan sadece soya (ırka) dayanarak millet oluşturulamaz. Millet maddi ve manevi bileşenleri olan bir bütündür; soy (ırk), vatanla birlikte bu bütünün maddi tarafını, tarih, dil ve din ise manevi tarafını oluşturur. Nitekim Topçu (2012: 33) bu durumu şöyle ifade ediyor: “Millet de insan gibidir; onun da ruhu ve vücudu vardır. Onda da ruh, vücuda hayat verir ve vücudun ideali ruhu kuvvetlendirmektir. Millet vücudu nelerden meydana gelir? Onu teşkil edici unsurları, yani bu vücudun esaslı uzuvlarını araştırarak olursak bunları coğrafya, tarih ve güzel sanatlardan ibaret görürüz.” Millet vücudunun (milli tarih ve milli coğrafya) oluşması asırlar içerisinde olur. Bu süreç çok çalışmakla, fedakârlıklarla, kahramanlıklarla, şehitlerle örülen zorlu bir süreçtir.

Bu yüzden Nurettin Topçu (2012: 55) milleti ne sadece coğrafya, ne ırk, ne de sadece dil ve din beraberliği olarak görür. Topçu (1999: 150) milleti şöyle tanımlar: “Millet, kökleri mazide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbale uzanan, geçmişte, halde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş olan varlıktır. Maziden gelip halden geçerek istikbale akan bir nehir gibidir. Milleti yaşatan hayati kuvvetler onun mazisinde gömülüdür. Bu kuvvetler halin hayat tarlasını suladıktan sonra, yine kaybolmaz, toprağa gömülmezler, istikbale de onlar yaratırlar.” Yani millet, geçmişle gelecek arasında bir bütündür. Ona göre Türk milleti “Anadolu’nun dokuz yüz yıllık tarihinin yarattığı bütün olaylarının, inançlarının ve mefahirinin,

ahlakının, sanatının çocuğudur" (Topçu, 1999: 142). Nurettin Topçu'nun ırk ve milleti birbirinden ayırdığı gibi millet ile milliyetçiliği de birbirinden ayırt ettiğini belirtmekte fayda var. Topçu milleti realite, milliyetçiliği ise ideal olarak ifade ediyor. Topçu'ya göre milliyet, bir millettten olma, bir millet topluluğuna bağlanma iradesidir. Buna karşın milliyetçilik ise, bu iradenin bir ideal olarak yaşatılması arzusudur (Topçu, 2013b: 78).

Bir Türk milliyetçisi olarak Nurettin Topçu yüceltilmiş bir Türk veya Türk milleti imgesine sahiptir. İdealize edilmiş Türk/Türk milleti imgesi romantik bir bakışın eseridir. Elbette bugünkü Türk'ü ya da Türk milletini ele alırken zaman zaman eleştirel olduğu açıktır. Ancak özellikle bin yıllık tarihin inşacısı olan Türk/Türk milleti hep olumlu sıfatlarla resmedilen bir Türk'tür. Nitekim Nurettin Topçu (2012: 219) bugünkü Türk milletini de hak adına yüz yıllarca cihat etmiş bir milletin çocukları olarak sitayişle anar. Ona göre bin yıllık Türk tarihi 'ilimle ahlakın', 'şerefle adaletin' tarihi olmuştur. Türkler bu topraklarda asırlarca aşk ve imanın saltanatını yaşatmışlardır. Topçu'ya göre bunları gerçekleştiren 'büyük', 'muazzam' Türk milleti, 'hiçbir kuvvet karşısında eğilmeyen', 'ince ruhlu', 'ruhani zevk' sahibi, 'derin bakışlı', 'bağışlayıcı', 'fedakâr', 'misafirperver'dir. Yine ona göre "Hakperest tarih, Türk'ü iman ve ahdine vefalı, 'dertli insan' diye kaydetmelidir (Topçu, 2011: 55).

Türk milletini yüceltici sıfatlarla değerlendiren Topçu, bir milliyetçi olarak millet kavramının kendisini de çok olumlu anlamlar yükleyerek değerlendiriyor. Bu anlamda Topçu 'millet'e adeta mistik bir anlam yükleyerek onu, "Allah'a yönelen insan iradesinin dinlendiği ara duraklardan birisi" olarak tanımlıyor. Ona göre millet, 'insan aşkı' ile 'Allah aşkı' arasında bir ara basamaktır ve birçokları bu ara basamaktan geçmiştir. Topçu belki biraz da zorlayarak tasavvuftaki seyri sülûğü andırırcasına milleti Allah'a doğru yolculukta manevi bir durak gibi tasvir ediyor. Nitekim şu ifadesi bu anlamda çok dikkat çekicidir: "*Fenafillah' sırrının ilk denemesi millet aleminde yapıldı*" (Topçu, 2012: 33). Yani temel amacı Allah'a ulaşmak olan insanın ara duraklarından biri millet'tir. Milletin varlığı içinde kendi benliğini eritebilen insan, böylelikle sonraki manevi yolculuğunda benliğini Allah'ın varlığında yok etmenin ilk deneyimini yaşamış olacaktır. Bu jargon, Topçu'nun önce millet kavramını, daha sonra da milliyetçilik kavramını dini bir zemine çektiğini ve orada söz konusu bu iki kavrama da meşruiyet kazandırmaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir.

Kendisini Anadolu milliyetçisi olarak tanıtan Topçu'ya göre Anadoluculuk, ırk davası değil 'ruhçu milliyetçilik' davasıdır. Ona göre maddi bir unsur olan ırkı öne çıkaran milliyetçilik batı tipi maddeci ve barbar bir milliyetçiliktir. Buna karşın ırkı değil de ortak bir tarih ve kültür içinde kader birliği yaparak teşekkül etmiş milliyetçiliği savunur ve ona da 'ruh milliyetçiliği' adını verir. Ruh milliyetçiliğinin başlangıcı, Türklerin kesin olarak Anadolu'ya yerleşmelerinin sembolü olan Malazgirt zaferiyle ilişkilendirilir. '1071' tarihi ruh milliyetçileri için bir dönüm noktasıdır. Bu tarih yeni milliyetçiliğin ortaya çıkışının, Türklerin Anadolu toprağında İslam'ın ruhuyla yeni bir medeniyet kurmasının, tam manasıyla yeni bir vatana kavuşmalarının ve baştan aşağı yenilenmelerinin ve yeni bir kimlik kazanmalarının simgesidir. Bu yüzden Topçu milli tarihe bir bütün olarak çok değer verir. Ona göre bir "millet, tarihinden ibarettir" (Topçu, 1998a: 91). Eğer tarih (mazi) yoksa, millet de yoktur, insan da yoktur. Milleti, tarihten sıyrırırsanız geriye insan sürüsü kalır.

Topçu'ya göre Anadolu milleti, Anadolu'ya yerleşen ve İslam'ı kabul eden göçebe Orta Asya Türklerinin Anadolu'daki mevcut tarımsal ekonomik düzeni benimseyen ve sonra bu topraklarda yerleşik düzene geçmesiyle oluşmuştur. Ona göre *"İslam dini Anadolu'daki özelliğini, bu çiftçi ve toprağa bağlı yaşayan halkın esaslı karakterinden aldı, buradaki maddi unsurların muayyeniyetine büründü. İslam dini, Anadolu köylüsünün ruhunda başka bir üslup kazandı"* (Topçu, 1999: 137). Topçu,ekonomi hayatını da bir milleti yaratan temel unsurlar arasında sayıyor. Çünkü Topçu'ya (2013b: 75) göre ekonomik özellikler milletlerin ruh yapılarına ve ahlaki karakterlerine etki ediyor. Örneğin çiftçi milletlerin çalışmalarındaki süreklilik, değişmezlik, neticelerden eminlik, karşılığında bulmaktadır. Bunlar umumiyetle değişmez karakterli, emniyet edilir, dostluklarına bağlı, fedakâr insanlardır. Dıştan gelen tesirlerle kolay kolay değişmezler. Dışarıya kapalıdır.

Nurettin Topçu Anadolu'daki milletleşme sürecinin en önemli unsurlarından birinin İslam olduğunu sıklıkla vurgular. Topçu bir yandan İslam öncesi Türklerin tarihini öte yandan da Müslüman Türk'ten önceki Anadolu uygarlıkları tarihini 'bizim' saymaz. Çünkü ona göre ne İslam olmadan önceki Türk, ne de İslam öncesi Anadolu 'bize' benzer. Topçu'ya göre Türkü ve Anadolu'yu bizim kılan İslam'ın ruhuyla donanmasından sonradır. Topçu, Türk tarihindeki İslamlaşmaya ne kadar değer veriyorsa, İslam tarihinde de Türklere o kadar veriyor. Ona göre İslam'ın ruh ve adalet mefkûresini her kavimden daha büyük bir samimiyet ve kuvvetle yaşatmış olanlar da Türklerdir (Topçu, 2011: 66-67).Bu yüzden de Topçu Türk-İslam sentezini, dünyada eşi benzeri görülmeyen, 'mesut' ve 'verimli' bir sentez olarak yorumluyor. Bu birleşmede İslam, Türk'e ilahi bir ruh bağışlarken, Türk de İslam'a kendisini vermiştir. Topçu'ya göre İslam'dan önceki Türkler *"Şamanlık denen sihirbaz ibadetinin dar ve ruhsuz kalıbında cevherini"* işleyememiştir. Türk'teki cevheri İslam ortaya çıkarmıştır (Topçu, 1999: 143).

İslam'ın Topçu düşüncesindeki merkezi ve belirleyici yeri, sadece milliyetçilik özelinde değil, daha genel anlamda onu İslam üzerine derinlikli düşüncelere itmıştır. Topçu İslam'ı mümkün olduğunca kendi bütünlüğü içinde anlamaya çalışmışsa da, daha özel de İslam'ı bir ahlak manzumesi olarak algıladığı, tabiri caizse İslam'ın esasını ve özünü ahlak olarak telakki ettiği eserlerinin toplamı üzerinden rahatlıkla gözlemlenebilir. Buradan hareketle Topçu'nun düşünce dünyasının temel özelliği 'ahlak' ortak paydası üzerinden ifade edilebilir. Onun ahlak anlayışı üç esasa dayanır; bunlar, hürmet, merhamet ve hizmettir. Hürmet, bütün varlıklara değer vermektir; merhamet, her varlığı kendimizden daha fazla sevmektir; hizmet ise varlığımızdan yayılıp Allah'ı aramaktır. Topçu, ahlak meselesini o kadar öne çıkarır ki; İslam dünyasının kötü durumunu açıklarken de ahlaka işaret eder. Ona göre İslam dünyasının içinde bulunduğu kötü durumun sebebi ne siyasi, ne ekonomik, ne ilmi ne de fikridir. Asıl sebep, Kuran'ın özü olan ahlakın kaybedilmesidir (Doğan, 2005: 445).

Nurettin Topçu bir inanç ve ahlak manzumesi olarak İslam'a ne kadar sadıksa, İslam adına toplumda yaşatılan dine de o kadar karşıdır. O İslam'ın sadece şekilden ibaret olarak algılanmasını yanlış bulur. Örneğin şu sözleri bu bağlamda çok manidardır: *"Mevlid okutup yemeğini yerde diz çöküp yemekle Allah'a yarandığını sanan Müslüman, ruhunu kuvvetlendirmiş ve Allah'a yaranabilmiş, kendini O'na yakınlaştırmış sanmasın"* (Topçu, 2012: 67). Topçu bu anlamda sadece dini, şekilden ibaret görüp bir takım ritüellere, hurafelere, bidatlara boğanları değil, İslamcılar ve şeriatçıları da eleştirir. İslamcılar ve şeriatçıları da

bir anlamda kabuktan içeriğe nüfuz etmemiş, yüzeyseller olarak kabul eder: *“Dini şeriaten ibaret addetmek, bir hayat yerine onun şeklini, bir tablo yerine çerçevesini, meyve yerine kabuğunu, ruhani bir seyahat yerine geçilen yolu almak demektir”* (Topçu, 1999: 81). Ona göre İslamcılar yada şeriatçılar İslam’ın ruhunu idrak edememişlerdir. Nitekim şu ifadesi onun bu yöndeki kanaatini çok iyi anlatıyor: *“İslam’da tarikat, şeriatçıların ruhsuz tahakkümlerinden ruhları kurtarmıştı”* (Topçu, 2012: 68).

Modern dünyanın maddeciliği karşısında İslam maneviyatının kurtarıcılığına sıklıkla vurguda bulunan Topçu, İslam düşüncesinin bir Rönesans’a ihtiyacı olduğunu altını çiziyor. Topçu (1999: 97-105) yapmayı özlediği Rönesans’ın basamaklarını şöyle belirliyor; birincisi Kur’an’dan işe başlamalıyız; Rönesans’ımızın ilk ve ana kaynağı Kur’an’dır. İkincisi aklın saltanatını ilan etmeliyiz. Üçüncü basamak hür düşünceye ulaşmaktır. Dördüncü basamak sanattır. Beşinci basamak ise bu Rönesans’ı yapacakların yetişecekleri okullar açmaktır. Bu Rönesans’ı gerçekleştirmenin yolu Topçu’ya göre Kur’an’a yönelmekle birlikte, İslam’ın ilk asırlarındaki mistik hareketleri canlandırmaktan geçiyor. Topçu’nun (1999: 94) bundan kastı ise İslam’ın ruh cephesi ve hakikati olan tasavvuftur. Ona göre tasavvuf hayatı, bütün ülkeyi saran tam ve sarsılmaz bir teşkilat haline koyulmadan bir Müslüman cemaatine varlığından bahsetmek bir yanılgıdır. Topçu, İslam dünyasının kendine ait bir felsefesinin olmayışını da İslam aleminin perişan halini doğuran bir etken olarak anıp, İslam düşüncesinin Rönesans’ı bağlamında, kendimize ait bir felsefe teşekkül etmenin lüzumuna da vurguda bulunuyor. Bu bağlamda kendi önerisini de geliştiren Topçu (1999: 66), kendi felsefemizin olması gereken temellerini tekâmülcü, sosyalist ve idealist olarak belirliyor.

Nurettin Topçu, yüzü Doğu’ya dönük ama Batı’ya da bigâne kalmayan bir kişidir. Batı’yla ilişki kurma yanlısı olan Topçu, medeniyeti kuran değerler bakımından Doğulu olmamız gerektiğini ifade eder. Her zaman milli kültürü önemseyen Topçu, Batıcılardan ayrı bir anlayış içindedir. Batıya teslim olmayı istemez, ama Batı’yı içermek ister. Batının içinde kaybolmayı değil, Batı’yı kendi içinde eritmeyi önemser. Bu anlamda radikal bir Batı karşıtlığı da yoktur. Aksine bir de ‘medeni’ unsurlar noktasında ‘açık’ olmamız gerektiği anlayışındadır (Alver, 2006: 262). Topçu bugüne kadar Türk düşüncesinde ya da siyasetinde Batı karşısında iki ana yaklaşım ortaya çıktığını ama her ikisinin de sonuçta hatalı olduğunu ifade ediyor. Birinci yaklaşım Batı’ya maddi düzeyde hayranlık besleyenler ve Batı’yı kısmen kabul edenler; örneğin sadece tekniğini almak isteyenlerdir. İkinci yaklaşım ise batıyı bir bütün olarak değerlendirenlerdir. Batı’yı parçalayıp, bölmeden kültürü ve tekniğini bütünüyle almak isteyenlerdir. Topçu, her iki yaklaşımın da batıyı doğru değerlendiremediği kanaatindedir. O, batıyı derinlemesine ve gerçek özüne inerek ele almaktan yanadır. Ama bu ele alma, bazı İslamcıların yaptığı gibi sadece tekniği alıp ahlakı bırakma şeklinde bir tercih değildir. Topçu, Batı’nın ahlakını bırakmak yanlısı yada maddi taraflarını, örneğin tekniğini tamamıyla almak yanlısı değildir. Ona göre Hz. İsa’nın yeryüzüne getirdiği aşk ahlakına dayanan Batı ahlakında hiçbir sorun yoktur. Batı’da kötülükler vardır ama bu kötülükler ahlakında değil, ahlakına da düşman olan başka şeylerdedir (Topçu, 1998b: 40). Bu yaklaşımıyla Batı’yı bütüncül olarak değerlendiren Topçu, Batı’ya yaklaşımında ne tam batıcılara ne de İslamcılara benzer.

Nurettin Topçu hiç kuşkusuz Türk milliyetçilik tarihinin en özgün düşünce adamlarından biridir. Düşüncesini inşa ederken zıtları bir potada eritmenin büyük gayreti içerisinde

olan Topçu, İslam'la milliyetçiliği, İslam'la sosyalizmi⁷ ya da sosyalizmle milliyetçiliği harmanlamanın teorik imkânsızlığını aşmaya çalışarak var olmaya çalışmış bir düşünce adamıdır. Kendince söz konusu ideolojilerin sivri uçlarını törpülediğini ve onları mümkün bir sahada buluşturduğunu sanan Topçu, esasta düşüncelerinin değerlendirme iskalası olarak arka fonda daima İslam'a yer vermiştir. O yüzden de başvurduğu her yeni kavram ya da ideolojiyi İslam perspektifine oturtmanın gayreti içinde olmuştur. Felsefi veya sosyolojik bazı kavramlar üzerinden yürüttüğü bu faaliyet, entelektüel bir endişenin neticesi olarak anlaşılabilir. Ancak bazı ideolojik kavramlar üzerinden yürüttüğü benzer çaba Topçu'nun düşünce dünyasına ilişkin bazı haklı kuşkuları da beraberinde getirmiştir.

Bu bağlamda İslamcı çevrelerin Topçu'nun düşünsel faaliyetlerine ilişkin kuşkucu yaklaşımını, onun fikirlerini kavrayamamak olarak lanse etmek hakkaniyetli bir yaklaşım değildir. Ayrıca İslamcıların Topçu'ya mesafeli durmalarının temel nedeni onun İslamcılığı ve bazı dini zihniyet tezahürlerini eleştirmiş olması değildir. Ya da İslamcılığı siyasi hedefleri olan akılcı-selefi bir hareket olarak halk İslam'ının dışında/karşısında tanımlaması değildir. Veya Şeriatı (kabuk) değil de tasavvufu (öz) (böylelikle dini düşünceyi dinin kurallar ve hukuk kısmına inhisar etmekten kaçınmak ister, ancak tasavvufun şeriatıdan ayrı düşünülemezliğini ya da tasavvufun özünü koruyan şeyin bir anlamda şeriat olduğunu unuttur gibi) savunmuş olması da değildir. İslamcıların Topçu'ya mesafeli duruşlarının temel nedeni; öz iddiaları itibarıyla İslam'ın temel inanç ve ilkeleriyle çelişen ideolojilerin (sosyalizm ve milliyetçilik) İslamileştirilmesi çabasıdır.

Yine de Topçu düşüncesindeki bu riskli salınma rağmen, onu İslam düşüncesinin samimi bir hadimi olarak tarif etmek mümkündür. İslam düşüncesi ekseninde bakıldığında kendisini bir İslamcı olarak tanımlamaması bir sorun olarak kabul edilmeyebilirdi; nitekim değildir de. Ancak bir müslüman olarak kendisini bir İslamcı olarak tanımlamama özgürlüğüne sahip Topçu'nun, kendi İslami perspektifini İslam inanç ve düşüncesinin imkânları ve sınırlılıkları içerisinde değerlendirme zorunluluğu olduğu iddia edilebilir. Yani Topçu eğer tartışmayı içerden ve öz dinamiklerle yürütüp, bünyeye aykırı unsurları dahil etmeseydi ve bunları kendi kimliğinin betimleyicileri olarak kabul edip, deklere etmeseydi İslam düşüncesi içerisindeki yeri daha kayda değer olurdu. İslam düşüncesi açısından Topçu'nun kendi ismi etrafında yarattığı gerilim eleştirel tavrı nedeniyle değil, eklektik bir yol tercih etmesi dolayısıyladır. Her yöne çeğiştirilmesinin esas nedeni "*Anadolu İslam sosyalizmini*" savunan bir "*Türk milliyetçisi*" olmasındandır.

7 D. Doğan Topçu'nun sosyalizm savunusuyla diğer dini hareketlerden ayrıştığını belirtirken; diğerlerinin 'kapitalist nizam tarafında durduğu' gibi haksız bir değerlendirmede bulunuyor: "Dini hareketlerin neredeyse tamamıyla kapitalist nizam tarafında durduğu bir dönemde, Topçu, sosyalizmi savunarak da İslamcılardan ayrılmıştır." Bkz. D. Mehmet Doğan, "Nurettin Topçu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 442.D. Mehmet Doğan'ın bu çıkarıma nereden vardığı merak konusudur. Zira kapitalist sistem lehine beyanda veya yorumda bulunan, bırakın tamamını bir tek dini hareket var mıdır? Aksine bütün dini hareketler az ya da çok kapitalist sistemin ana öğeleri olan ilahlaştırılmış birey, kutsanmış servet, aşırı üretim, ihtiyaç fazlası tüketim, abartılı kâr, maddileşme ve yabancılaştırma- yı eleştirmişlerdir.

Kaynaklar

- AKTAR, Cengiz (2002), "Osmanlı Kozmopolitizminden Avrupa Kozmopolitizmine Giden Yolda Ulus Parantezi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ALVER, Köksal (2001), "Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: III, Sayı: I, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- ALVER, Köksal (2006), "Anadoluculuk ve Nurettin Topçu", *Hece Dergisi*, Sayı: 109, Ankara: Hece Yayınları.
- ATABAY, Mithat (2002), "Anadoluculuk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- AYVAZOĞLU, Beşir (2002), "Tanrıdağ'dan Hira Dağı'na Uzun İnce Yollar", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- COPEAUX, Etienne (1998), *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, Çev. A. Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- ÇINAR, Metin (2013), *Anadoluculuk ve Tek Parti CHP'de Sağ Kanat*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- DEREN, Seçil (2002), "Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu İmgesi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- DOĞAN, D. Mehmet (2005), "Nurettin Topçu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ELİBOL, Sadettin (2004), "Muhallif Bir Düşünce Okulu: Hareket Dergisi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakârlık*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- GÖÇEK, Fatma Müge (2002), "Osmanlı Devleti'nde Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- NUR, Rıza (1992), *Hayat ve Hatıraların-1*, Yay. Haz. Abdurrahman Dilipak, İstanbul: İşaret Yayınları.
- SARITAŞ, Mehmet (2004), "Nurettin Topçu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakârlık*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (1997), *Ahlak Nizamı*, 3. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (1998a), *Büyük Fetih*, 3. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (1998b), *Kültür ve Medeniyet*, 2. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (1999), *Yarınki Türkiye*, 5. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2011), *Amerikan Mektupları Düşünen Adam Aramızda*, 2. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2012), *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*, 4. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2013a), *Millet Mistikleri*, 3. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2013b), *Sosyoloji*, 4. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOZLU, Selahattin (2004), "Anadolu Türk Tarihi ve Anadoluculuk", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, Erzurum.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1992), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul: Ülken Yayınları.